Il-knisja ta' San Publju, il-Furjana

f'għeluq il-175 sena Parroċċa

minn Publio Agius

Parroċċa San Publju Floriana 1844 2019 175 sena

Il-problema ta' nuqqas ta' djar għall-popolazzjoni fil-Belt Valletta wasslet lill-Gran Kunsill tal-Ordni ta' San Ġwann biex iħejji pjan għall-belt ġdida barra minn dik kapitali biex tittaffa l-problema ta' nuqqas t'akkomodazzjoni. Dan wassal biex il-Gran Mastru Fra Antonio Manoel de Vilhena bena l-ewwel 20 blokk residenzjali fil-wesgħa t'art li qabel kienet tħalliet mingħajr bini għal skopijiet strateġiċi u semmieha għalih 'Borgo Vilhena'.

Il-popolazzjoni bdiet tikber u kienet tinħass sew il-ħtieġa li l-Furjaniżi jkollhom post milħuq tajjeb fejn jaqdu l-esiġenzi reliġjużi tagħhom. Sa dak iż-żmien il-knisja f'Tal-Pietà bdiet isservi bħala l-aktar post milħuq fejn il-Furjaniżi setgħu jiffrekwentaw għall-qadi spiritwali tagħhom. Iżda l-Furjaniżi ma kenux kuntenti li kellhom jinqdew fi knisja daqstant 'il bogħod.

Konsegwentement, imħeġġeġ mill-Furjaniżi u oħrajn f'Tal-Pietà, fis-7 ta' Jannar 1724, l-Isqof Gaspare Gori Mancini kien mitlub biex il-knisja tal-Madonna tad-Duluri f'Tal-Pietà tinqata' minn dik ta' San Pawl Nawfragu, u li din kellha tħaddan fiha l-Furjana wkoll, iżda t-talba ġiet miċħuda. Fl-24 ta' Settembru 1724, il-GM De Vilhena bagħat petizzjoni lill-Papa Innocent XIII fejn talbu biex tiġi kkunsidrata t-talba għall-parroċċa fil-Furjana. Dan sar bil-għan li l-knisja ta' Sarria, li kienet taħt il-ġurisdizzjoni tal-Ordni, tkun il-parroċċa l-ġdida. Iżda l-Isqof Gaspare Gori Mancini oġġezzjona għax ma riedx li jkollu parroċċa li ma kenitx taħt il-ġurisdizzjoni tiegħu.

Sadattant l-isqof Mancini ta l-kunsens tiegħu biex tinbena knisja Ġdida fil-Furjana u l-ewwel ġebla tqiegħdet fit-2 t'Awwissu 1733 u tbierket mill-Isqof ta' Malta Alpheran de Bussan, fil-preżenza tal-Gran Mastru. Il-knisja l-ġdida ta' San Publju ġiet ikkonsagrata mill-Isqof Vincenzo Labini fit-28 ta' Marzu 1792, u minn din id-data 'l quddiem il-petizzjonijiet lill-awtoritajiet ekkleżjastiċi biex il-Furjana jkollha l-parroċċa tagħha, ma waqfux. Kien ukoll inqala' l-inkwiet meta f'xi okkażjonijiet kien ikun hemm il-preżenza tal-Kapitlu ta' San Pawl waqt xi ċerimonji reliġjużi fil-Furjana, u f'xi wħud minnhom kellha tintervjeni l-ġustizzja biex iżżomm il-bon ordni.

Kellhom jgħaddu bosta snin li matulhom il-Furjaniżi sabu reżistenza qalila u kontinwa kemm mill-awtoritajiet ċivili kif ukoll ekkleżjastiċi, li ħassew li bis-separazzjoni ta' parroċċa għalihom il-Furjaniżi ma kienx jaqblilhom. Sewwa sew fid-29 ta' Marzu 1788, il-GM Emanuel de Rohan (1775-1797), irrakkomanda b'ħerqa li l-knisja tal-Furjana kellha tiġi elevata għal parroċċa. F'komunikazzjoni dettaljata lis-Santa Sede, ippubblikata fl-1839, Dr. Kan. Giovanni Romei, Segretarju tal-Kapitlu ta' San Pawl Nawfragu, elenka r-raġunijiet għaliex it-talba għal parroċċa separata ma kellhiex tintlaqa'. Iddikjara wkoll li l-ispirtu ta' ribelljoni kien saħansitra ġej ukoll minn saċerdot Gaetano Buttigieg li, it-talba tiegħu fid-9 ta' Lulju 1770, mhux biss kienet irrifjutata imma saħansitra kien immultat 500 skud tad-deheb u mhedded bl-iskomunika jekk hu jew sħabu jerġgħu jagħmlu talba simili. Saħaq ukoll li l-Furjaniżi kienu moqdijin tajjeb bis-servizzi pastorali offruti mill-Kapitlu u

ma kienx hemm ġustifikazzjoni għat-talba ta' parroċċa għaliha. Il-konklużjoni ta' Dr Romei kienet li s-separazzjoni ma kenitx neċessarja u li kieku l-petizzjoni kellha tintlaqa', kien ikun ifisser ingratitudni lejn il-Kapitlu tal-Belt. Id-diżgwit bejn il-Furjaniżi u l-Kapitlu baqa' għaddej għal numru ta' snin wara. Però wieħed mill-fatturi importanti li forsi kellu effett, u li kellu jiddetermina t-talba favorevoli tal-Furjaniżi kien propju meta faqqgħet l-epidemja tal-pesta fl-1813. L-abitanti tal-Furjana li kienu jiddependu għal kollox mill-kanonċi ta' San Pawl għall-amministrazzjoni tas-sagramenti, ma bdewx jingħataw assistenza regolari, anke minħabba l-fatt li l-bibien tal-Belt Valletta kellhom jinżammu magħluqin biex ma tkomplix tinxtered il-marda qalila. Ġew reġistrati numru sostanzjali ta' dikjarazzjonijiet bil-ġurament u quddiem nutar pubbliku li jixhdu dan kollu. Iżda d-determinazzjoni u l-insistenza tal-Furjaniżi kompliet bla waqfien , u propju fil-15 t'April 1842, l-Isqof Francesco Saverio Caruana bagħat talba formali lill-Kongregazzjoni Sagra f'Ruma fejn irrakkomanda favorevolment is-separazzjoni tal-parroċċa ta' San Publju fil-Furjana minn dik ta' San Pawl Nawfragu fil-Belt, Valletta.

Madankollu l-verdett tal-Kongregazzjoni Sacra kellu jiġi deċiż fit-28 ta' Jannar 1843. F'dan il-jum kellu jsir talb u sawm (b'ħobż u ilma biss) biex il-Providenza Divina tinterċedi għal deċiżjoni favorevoli. U kif kien mistenni din id-darba l-Kongregazzjoni Sacra ddeċidiet favur it-talba għas-separazzjoni tal-parroċċa u fl-4 ta' Frar 1843, l-aħbar ta' ferħ xterdet ma' Malta kollha u l-popolazzjoni laqgħet bil-ferħ din l-aħbar sabiħa. Minkejja dan xorta kien hemm xi oġġezzjonijiet minħabba d-deċizjoni. Iżda kien jidher ċar li l-Furjana kien ħaqqha li ssir parroċċa kif jixhed kuntratt pubbliku quddiem in-Nutar Ignatio Molinas u ffirmat minn madwar 500 persuna (professjonisti, kummerċjanti, saċerdoti u oħrajn), li jsostni li fil-Furjana l-popolazzjoni kienet tlaħħaq mas-7,000 persuna u li l-istess belt kellha struttura ċivili b'saħħitha li timmerita parroċċa għaliha. Barra minn hekk kien hemm lokalitajiet ferm iżgħar mill-Furjana li kellhom parroċċa għalihom u li l-kwestjoni kollha kienet purament frott tar-ras iebsa.

Insibu wkoll li l-protesti mill-Kapitlu ta' San Pawl issuktaw u saħansitra reġgħet ġiet ippreparata petizzjoni lill-Gvernatur Sir Henry Bouverie, iffirmata minn 'il fuq minn 1000 firma biex ma jippermettix li d-deċizjoni tiġi attwata. Ġara iżda li ħafna milli ffirmaw il-petizzjoni kienu persuni illitterati li ffirmaw b'salib. Id-dikjarazzjoni quddiem in-Nutar Pubbliku Ignatius Molinas fl-14 ta' Mejju 1843 tallega li ħafna minn dawk li ffirmaw il-petizzjoni kienu żgwidati għax ħasbu li l-kwestjoni kienet għad-difiża tar-Reliġjon. Fil-fatt meta l-kwestjoni saret pubblika, ħafna minn dawk li ffirmaw talbu li isimhom jiġi rtirat mill-petizzjoni.

Intant, fil-31 ta' Lulju 1843, il-Papa Gregorju XVI approva d-digriet tas-separazzjoni li ntbagħat lill-Arċisqof Francesco Saverio Caruana għall-firma tiegħu. Dan id-digriet ġie ffirmat mill-istess Arcisqof fl-4 ta' Marzu u kien iċċirkolat fil-5 ta' Marzu 1844 u mwaħħal mal-bibien tal-parroċċi kollha ta' Malta b'seħħ mis-7 ta' Marzu 1844. L-ewwel Kappillan inħatar Dun Ġużepp Ellul li kien ukoll promutur favur it-talba u kellu kull stima mill-Furjaniżi ta' dak iż-żmien li laqgħuh bil-ferħ u bit-tislima 'Faccia fronte al Cattedral(e), ngħajtu viva dejjem, għax Dun Pepp sar kappillan'.

Din is-sena qed infakkru l-175 sena minn meta l-knisja saret parroċċa għaliha u matul dawn is-snin seħħew bosta ġrajjiet, kemm ta' ferħ, kif ukoll ta' niket. L-aktar ġrajja li nikktet u sewdet il-qalb tal-Furjaniżi bla dubju kienet meta fit-28 t'April 1942, il-knisja ġiet imġarrfa waqt attakk qalil mill-għadu fi żmien it-Tieni Gwerra Dinjija. Minkejja din it-traġedja u t-telf ta' ħajjiet innoċenti, il-Furjaniżi rnexxielhom jerġgħu jibnu mill-ġdid kemm il-knisja, kif ukoll il-komunità tagħhom.

Notamenti miġbura minn Publio Agius minn dawn id-dokumenti -

1. *Sacra Congregazione Concilli 'Melevitana Dismembrationis, et Erectionis Paraeciae Pro Populo Civitatis Florianae', pubblikat f'Ruma 1843'.*
2. *Petizzjoni ppubblikata fl'1839, lis-Sagra Kongregazzjoni minn Dr. Kan.Giovanni Romei, Segretarju tal-Kapitlu ta' San Pawl Nawfragu. Valletta.*
3. *Is-Subborg tal-Furjana w il-Parroċċa Tiegħu – Antonio Agius*